

BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARINING TASVIRIY SAN'AT SAVODXONLIGINI SHAKLLANTIRISHDA INTEGRASIYANING AHAMIYATI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12205784>

Sidikova Moxira Saloxidinovna

O'z-FinPI o'qituvchisi,

Suvankulov Saydulla Makkamovich

O'z-FinPI o'qituvchisi,

Faxriddinov Muhammad Faxriddin o'g'li

O'z-FinPI o'qituvchisi,

Kadirov Jamshid Xolmuhamad o'g'li

O'z-FinPI o'qituvchisi,

Annotasiya. *Ushbu maqolada bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarning maktab o'quvchilarining tasviriy san'at savodxonligini oshirishda integrasiyaning ahamiyati haqida va shu mavzuda ijod qilgan olimlarnig firlari haqida yoritib berilgan.*

Kalit so'zlar: *integrasiya, tasviriy san'at savodxonligi, bilimlar tizimi, yaxlitlik.*

Аннотация: *В этой статье рассказывается о важности интеграции будущих учителей изобразительного искусства в повышении художественной грамотности у школьников, а также о работах ученых, работающих на эту тему.*

Ключевые слова: *интеграция, грамотность в изобразительном искусстве, система знаний, целостность.*

Annotation. *This article covers the importance of integration in improving the visual arts literacy of future visual arts teachers ' school students, and the works of scholars who have created on the same topic.*

Keywords: *integration, visual arts literacy, knowledge system, integrity*

Tasviriy san'at yo'nalishlarida tahsil oluvchi talabalar turli tarmoqli fanlarni o'rganadilar. Bunda tasviriy san'at fanlari bu tizimning bir qismi bo'lib hisoblanadi. Bundan tashqari maktabda tasviriy san'at darslari alohida qismlarga ajratilmaydi, ya'ni qalamtasvir, rangtasvir, kompozitsiya va h.k. Maktabda tasviriy san'at darslarini o'z qiyofasi bilan integrativ ekanligini ko'rishimiz mumkin. L.A. Ivaxnovaning fikricha chizish jarayoni ham tabiatan integrativdir.

Tasviriy san'at integrativ tuzilishga ega, chunki u turli xil faoliyat turlarini o'z ichiga oladi, tasvirlash jarayoni esa ijodiy faoliyatning tarkibiy qismlarini o'z ichiga oladi. Shuning uchun talabalarga tasviriy savodxonlik va uni o'qitish metodikasini ham integral ravishda o'rgatish kerak.

Tasviriy san'atni o'qitish jarayoniga kelsak, "mavzuning integrasiyasi - bu fan, san'at, metodologiya, psixologiya va boshqalarning birlashishi, bir bilimning ikkinchisiz

mumkin emasligi, bir fanning boshqasining bilimsiz mumkin emasligi, tushunchadan farqli o'laroq, fanlararo aloqalar, ba'zi fanlarning bilimlari boshqalarni o'rganish uchun ishlatilishidir"(125.41)

Integratsiya g'oyalari birinchi navbatda boshlang'ich sinfda kirib bordi, uning maqsadi bolada dunyoning yaxlit tasavvurini shakllantirishdir. Yu. M. Kolyagin va O. L. Alekseenko ta'kidlaganidek, " boshlang'ich sinfda integratsiya bo'g'inining rolini o'qituvchining o'zi bajaradi, u bolalarga hamma narsani o'rgatadi: matematika, savodxonlik, tabiat va boshqalar."(154.28).

Olimlar boshlang'ich sinflarda "bitta o'qituvchi" tamoyili bo'yicha o'qitishni integratsiya usullaridan biri deb hisoblashadi. Shu munosabat bilan, oliy ta'limda integratsiya tamoyillariga asoslangan ta'lim quyidagilarga, bo'lajak o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi sifatini yaxshilashga yordam berishi mumkinligini ta'kidlashadi. Integratsiya hech qanday tarzda kurslarning farqlanishini rad etmaydi, integratsiya natijasida ta'lim tizimi yaxlitlikka ega bo'lib, natijada talabalarning bilim va ko'nikmalarining izchilligini shakllantiradi. Integratsiyaning maqsadi keng bilimli kadrlarni rivojlantirishdir "yaxlit dunyoqarashga ega, o'z bilimlarini mustaqil ravishda tizimlashtirish va turli muammolarni hal qilishga noan'anaviy yondashish qobiliyatiga ega" o'qituvchini tayyorlashdir (154.29).

Ta'limda integratsiya ikki ma'noga ega bo'lishi mumkin. Birinchidan, integratsiyani o'quvchining atrof muhit haqidagi yaxlit tasavvurini shakllantirishda o'rgatish maqsadi sifatida ko'rish mumkin.

Ikkinchidan, integratsiya umumiy yaratish usuli sifatida harakat qilganda o'rganish vositasi sifatida mavzu bilimlarini yaqinlashtirish asoslari sifatida ko'rishimiz mumkin.

Talabalarni o'qishtirishda tasviriy savodxonlik to'g'risida dastlabki ma'lumotlarni tashkil etadigan bilimlar tizimidan boshlash tavsiya etiladi. Shundan keyin turli xil bilim va ko'nikmalarni tahlil qilib, ular ichidan bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilari o'quvchilarga tasviriy san'atni o'qitishni tushunadigan darajada tizimga ega bo'lishlari mumkin.

Integratsiya butunning alohida qismlarining o'ziga xosligi va mustaqilligini istisno etmaydi. Bundan tashqari, qismlar ichki tuzilishga ega, shuningdek, integral elementlardan iborat. Bu shuni anglatadiki, integratsiya amalga oshirilishi mumkin

turli darajalarda va butun tuzilishga ham, uning eng kichik elementlariga ham tegishli. Qismning ichki integratsiyasi uning tuzilishi yaxlit va ichki qarama-qarshiliklardan xoli ekanligini anglatadi. Kattaroq integratsiya bu qismlarning bog'lanish darajasida sodir bo'ladi, bu ularning kelishuvi va tartibini, shuningdek yaxlit jarayonda ishlashini anglatadi. Pedagogik jarayonning mazmuniga kelsak, u fanlararo amalga oshirilishi mumkin va ob'ekt ichida ham.

Maktab ta'limi integratsiyasi jarayonining psixologik asoslari sifatida

M.Kalyagin sovet psixologi Yu.A.Samarinning assotsiativ fikrlashga bag'ishlangan tadqiqotlariga tayanishni taklif qiladi. Gipoteza asosida har qanday bilim o'z mohiyatiga ko'ra assotsiatsiya ekanligi haqida Yu. A. Samarin

Uyushmalarni (assotsiasiyalarni) quyidagi turlarini ajratib turadi: mahalliy, xususiy tizim, tizim ichidagi va tizimlararo. Mahalliy Uyushmalarni (assotsiasiyalarni) mavzu bo'yicha elementar bilimlarni shakllantiradigan eng oddiy asab faoliyat natijasida hosil bo'ladi. Eng oddiy tizim Uyushmalari (assotsiasiyalari) natijasida yangi materiallar va shu sohadagi allaqachon ma'lum bo'lgan ma'lumotlar o'rtasidagi aloqalar paydo bo'ladi. Bunda bilimlar konkretlashtirilgan, ammo u hali tegishli bilimlar bilan bog'liq emasligini ko'rsatadi.

XX asrning 60-yillaridan boshlab pedagogik jarayon tadqiqotchilari shaxsning ijodiy faoliyatini shakllantirish muammosini rivojlantirishga katta ahamiyat berishadi. Shu munosabat bilan hozirgi kunda ijodiy pedagogika tizimi faol ishlab chiqilmoqda.

Tasviriy san'at ta'lim jarayonida ijodiy rivojlanishning ba'zi muammolari

san'atshunos pedagog B. C. Kuzin, G. V. Labunskaya, N. N. Rostovtsev, E. V. Shoroxov, B. C. Sherbakov asarlarida aks etgan. Olimlar "tasviriy san'at" fanining mazmuni va oliy ta'limda tasviriy san'at o'qituvchisini tayyorlash mazmunining turli muammolarini ko'rib chiqadilar. Bulardan eng muhimi oliy ta'limi mazmunining tarkibiy qismlari bolalarning rasmlarini pedagogik boshqarish ko'nikmalarini shakllantirishdir. B.C.Kuzin, N.N.Rostovtsev pedagogik yetakchilik, bolaga tasviriy san'at savodxonlikni o'zlashtirishga yordam beradigan o'quv ishlaridan va uning ijodiy faoliyatini shakllantiradigan, bolaning shaxsiyatiga ta'siridan iborat bo'lishi kerakligini ta'kidlaydi. Eng muhimi bu shaxsning ijodiy fazilatlari tasviriy san'atning faoliyati jarayonida izchil shakllanadi va rivojlanadi. Mavzuning mazmuni faqat o'qituvchi va talabning ijodiy o'zaro ta'siri jarayonida amalga oshirilishi mumkin. Dars jarayonida axborot, shuningdek, tasviriy san'atni o'qitish metodikasi mazmuniga kiritilgan va ta'limning maqsadi va vazifasiga bog'liq bo'lishi mumkin. Tizimni tashkil etuvchi yana bir omil-bu o'quv jarayonida fan va san'at uchun umumiy bo'lgan usullardan foydalanishdir.

Afanasyevning ta'kidlashicha, ta'limni birlashtirish jarayoni bir nechta o'quv fanlari ma'lumotlarini ma'lum bir tarzda uyushgan holda birlashtirish orqali amalga oshiriladi. Integratsiya natijasida shunday bilimlar paydo bo'ladiki, bu bilimni bitta fanni o'rganayotganda olish mumkin emas. Bunday bilimlarning asosiy fazilatlardan biri ularning izchilligidir. Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini muallif rasm chizish texnikasi va nazariyasi integratsiyasining kelajak-avlodga ta'lim berishda ijobiy ta'sirini ishonchli deb isbotlaydi.

Tasviriy san'at savodxonlikni o'qitish muammolari taniqli olimlarning monografiyalarida batafsil ko'rib chiqilgan (L. A. Ivanova, E. I. Ignatiev, V. I. Kireenko, V. V. Koreshkov, B. C. Kuzin, V. K. Lebedko, N. N. Rostovtsev, G. B. Smirnov, L. A. Unkovskiy, B. C. Shcherbakov, B. P. Yusov). Bunda turli vaqtlarda tadqiqotlar o'tkazildi, unda mualliflar o'quv jarayonini faollashtirishning o'zlarining uslubiy tizimlarini sinab ko'rishdi. Shunday qilib olimlardan, T. F. Oleynik o'z ishini eksperimental dastur asosida tasviriy san'atni o'qitish tizimini va uni o'qitish metodikasini takomillashtirishga bag'ishladi; naturadan qarab rasm chizishda tayyorgarlik jarayonlari -A. V. Triselev; rasm chizishda qurilish va perspektivani o'rgatish-I. B. Sheshkolarning monografiyalarida ko'rishimiz mumkin.

Xulosa. Yuqoridagilarni umumlashtirib, hozirgi bosqichda o'rganishga integratsiyalashgan yondashuv dolzarb ekanligini ta'kidlash mumkin. Bu, ayniqsa, maktab o'quvchilarida dunyoning yaxlit tasavvurini va uning bilim qobiliyatlarini shakllantirishdir. O'qituvchining o'zi turli fanlarning bilimlarini birlashtira oladigan bo'g'in hisoblanadi. Binobarin, oliy ta'limda bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi ham integral yondashuv asosida amalga oshirilishi kerak. Integratsiya o'quv jarayoni doirasida amalga oshiriladi, unda faoliyatning ikki turi - o'quv va ijodiy birlashtiriladi. Samaradorlik o'quv jarayoni ko'p jihatdan ijodkorlikni faollashtirishga yordam beradigan usullardan foydalanishga bog'liq. Talabalarning ijodiy qobiliyatlarini faollashtirish pedagogik va ijodiy faoliyat kabi muhimdir.

Ta'lim va ijodkorlikni birlashtirish talabalarni keyingi pedagogik faoliyat uslubini shakllantirishga yordam beradi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Suvankulov, S. M. (2017). Master's thesis.
2. Salokhidinovna, S. M. (2021). The Originality and Aesthetic Significance of the Art of Painting and Decorative Arts. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ARTS AND DESIGN, 2(12), 5-7.
3. Sidikova, M. S. (2024). TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARINI TAYYORLASHDA KOMPITENTLI YONDASHUV MASALALARI. Results of National Scientific Research International Journal, 3(4), 76-79.
4. Сидикова, М. С. (2023). ЗВЕРИННЫЕ СТИЛИ В АРХИТЕКТУРНОМ И СКУЛЬПТУРНОМ ИСКУССТВЕ В СРЕДНЕЙ АЗИИ. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ARTS AND DESIGN, 4(11), 29-34.
5. Сидикова, М. (2023). Роспись В Узбекистане. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ARTS AND DESIGN, 4(3), 41-43.
6. Сидикова, М. С. (2022). АРХИТЕКТУРНЫЕ ОРНАМЕНТЫ УЗБЕКИСТАНА. Results of National Scientific Research International Journal, 1(8), 63-75.
7. Махкамova, G. (2023, December). SAMARQAND KASHTADO 'ZLARI FAOLIYATIDA AN'ANA VA INNOVATSIYA. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE on the topic: "Priority areas for ensuring the continuity of fine art education: problems and solutions" (Vol. 1, No. 01).
8. Abilkasimovna, M. G. (2024). Samarkand Machine Embroidery and Historical Trends of It. Excellencia: International Multi-disciplinary Journal of Education (2994-9521), 2(3), 69-73.
9. Abilkasimovna, M. G. (2024). Samarkand Machine Embroidery and Trends of it in 20th Century. Excellencia: International Multi-disciplinary Journal of Education (2994-9521), 2(3), 74-79.

10. Juraev, H. H., & Suvankulov, S. M. (2023). Current Architectural Problems of Samarkand Ancient Center Centers. *International Journal on Integrated Education*, 5(6), 230-233.
11. Fakhridinov, M. Convenience of working with AutoCAD Software in Drawing and Drawing Geometry. *Fan va ta'lim integratsiyasi jurnali*, 165-170.
12. Fakhridinov, M. The impact of modern technology on education. *Fan va ta'lim integratsiyasi jurnali*, 165-170.
13. Faxriddin o'g'li, F. M. (2023). DUNYO TA'LIM USLUBLARIDAGI SARA DURDONALAR... *Научный Фокус*, 1(7), 190-193.
14. Suvankulov, S. M., & Kadirov, J. X. (2023). DESCRIPTION OF SAMARKAND CITY NODES (SOCIAL CENTER). *Academia Repository*, 4(11), 280-283.
15. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). FIN TA'LIM TIZIMINING GLOBAL O'QITISHDA TUTGAN O'RNI. *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION*, 3(26), 152-155.
16. Faxriddin, S. (2024). TA'LIM MAZMUNINI TAKOMILLASHTIRISH TEXNOLOGIYASI. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(20), 183-187.
17. Teshaeovich, S. F. The Role of Didactic Games in the Training of Future Teachers. *International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology*, 7(10), 62-64.
18. Teshaeovich, S. F. (2023). Contemplation Technology in the Global Process of the Future Primary School Teacher.
19. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). PIRLS–(PROGRESS IN INTERNATIONAL READING LITERACY STUDY)–XALQARO O'QUVCHILAR SAVODXONLIGINI BAHOLASH TIZIMI HAQIDA. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(20), 773-778.
20. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). PISA–(PROGRAMME FOR INTERNATIONAL STUDENT ASSESSMENT)–XALQARO O'QUVCHILARNI BAHOLASH DASTURI HAQIDA. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(20), 208-213.
21. Shodiyev, F. (2024). BOSHLANG 'ICH SINFLAR O'QITUVCHILARINI TAYYORLASHDA DIDAKTIK O'YINLARDAN SAMARALI FOYDALANISH USULLARI. *Научный Фокус*, 1(12), 220-225.
22. Faxriddin, S. (2024). BOSHLANG 'ICH SINFLARDA INTERFAOL DARSLAR OLIB BORISH TEXNOLOGIYASI. *Научный Фокус*, 1(12), 214-219.
23. Namazovna, S. D., Makkamovich, S. S., & Zohirovich, D. Z. (2020). Aral Oasis as Potential Base for Development of the Tourism. *Indonesian Journal of Law and Economics Review*, 6, 10-21070.
24. Shodmonova, G. S. (2022). Uzbek Interpretation of Global Medical Terms. *Research Journal of Trauma and Disability Studies*, 1(9), 246-248.
25. Suvankulov, S. M., & Soliyeva, M. I. (2023). THE ROLE OF PENCIL PAINTING IN ARCHITECTURE, APPLIED AND FINE ARTS, ITS MAIN LAWS. *Finland International Scientific Journal of Education. Social Science & Humanities*, 11(5), 547-551.

26. Juraev, H. H., & Kadyrov, J. H. Architectural and Artistic Organization of the Facades of Modern Buildings in Historical Cities (on the Example of Samarkand City). *International Journal on Integrated Education*, 5(5), 162-164.
27. Xolmuhamad o'g'li, K. J., & Ilmurat o'g'li, E. Z. (2024). O'QUV NATYURMORT VA NATYURMORT KOMPOZITSIYASINI CHIZISHNING AYRIM XUSUSIYATLARI. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(21), 209-213.
28. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). MUHANDISLIK KOMPYUTER GRAFIKASI VA CHIZMACHILIK FANIDAN DIDAKTIK OYINLI TEXNOLOGIYALARNING KREATIV AHAMIYATI. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(20), 6-12.
29. Fakhriiddinov, M. (2019). Opportunities and prospects for using the Auto cad program in the education system. Problems of increasing the innovative professional training of future primary school teachers. *Collection of scientific articles.-Samarkand: Sam SU*, 152-155.
30. Fakhriiddinov, M. Computer Graphics in the Sphere of Drawing Details: Enhancing Creativity and Precision. *Innovation in the modern Education system Part*, 37, 205-208.
31. Makkamovich, S. S., Faxriddin o'g'li, F. M., & Xolmuhamad o'g'li, K. J. (2024). DIDAKTIKA TA'LIMDA PEDAGOGIK NAZARIYA SIFATIDA. *IMRAS*, 7(6), 130-135.
32. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). COMPUTER GRAPHICS IN THE SPHERE OF DRAWING DETAILS: ENHANCING CREATIVITY AND PRECISION. *INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM*, 4(37), 196-199.
33. Faxriddin o'g'li, F. M. (2023). XALQARO TA'LIM TIZIMIDA TEXNOLOGIYANING O'ZIGA XOSLIGI. PROSPECTS AND MAIN TRENDS IN MODERN SCIENCE, 1(6), 56-59.
34. Faxriddin o'g'li, F. M. (2023). O'ZBEKISTON VA FINLANDIYA MAKTABLARIDA TASVIRIY SAN'AT VA CHIZMACHILIK FANLARIGA QO'YILADIGAN TALABLARNING BIR-BIRIDAN FARQLANISHI. *Научный Фокус*, 1(7), 46-52.
35. Zhuraev, K. K., & Kadirov, Z. K. (2021). Features of the Artistic Life of Samarkand (In the 1920s). *European journal of innovation in nonformal education*, 1(2), 129-131.
36. Faxriddin, S. (2024). TA'LIM MAZMUNINI TAKOMILLASHTIRISH TEXNOLOGIYASI. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(20), 183-187.
37. Teshaeovich, S. F. (2021). A Study of the Image of Navoi in the Works of Erkin Vahidov. *Central Asian Journal of Social Sciences and History*, 2(12), 170-172.
38. Teshaeovich, S. F. (2021). Essence of children's literature in the formation of professional competence.
39. Juraev, H. H., & Suvankulov, S. M. (2023). Current Architectural Problems of Samarkand Ancient Center Centers. *International Journal on Integrated Education*, 5(6), 230-233.
40. Juraev, H. H., & Suvankulov, S. M. (2023). Current Architectural Problems of Samarkand Ancient Center Centers. *International Journal on Integrated Education*, 5(6), 230-233.